

ADAM WILHELM HAUCH SOM BIBLIOTEKSCHEF

AF

SVEND DAHL

BIBLIOTEKSCHEF-STILLINGENS OPRETTELSE. Saa længe Frederik III, Det kongelige Biblioteks Grundlægger, levede og Biblioteket befandt sig i selve Slottet, var Forbindelsen mellem Bibliotekets Leder og den enevældige Monark forholdsvis let, saa meget mere som Frederik III i Modsætning til de fleste af sine Efterfølgere var passioneret Samler, personlig interesseret og kyndig i flere Grene af Videnskaben og derfor i særlig Grad ivrig for Bibliotekets Udvikling.

Men under de nærmest følgende Enevoldskonger blev Forbindelsen mellem Monarken og Biblioteket løsere. Vejen mellem ham og hans Bibliotekar var ikke blot rent bogstaveligt blevet længere, da Biblioteket 1673 var flyttet til en særlig Bygning, men Kongens Forhold til Biblioteket var i Reglen mere upersonligt, og aflagde han det endelig et Besøg, var dette en Begivenhed, der betragtedes som noget opsigtvækkende og krævede særlige Forberedelser, bl. a. fordi Monarken gerne var ledsaget af et Følge af Hoffolk.

Først under Christian VI skete der en vis Ændring i dette Forhold. Vel var denne Konge ikke selv en Samler eller en Lærdommens Mand som Frederik III, men Læsning var dog en af hans hyppige Sysler, han havde Forstaaelse for Videnskabens Betydning, og – hvad der var det vigtigste – den Mand, som ved hans Tronbestigelse 1730 blev Bibliotekar og beklædte Stillingen i hele hans Regeringstid, Professor Hans Gram, nød Kongens Gunst, ikke blot paa Grund af sin usædvanlige Lærdom, og fordi han var kongelig Historiograf, men ogsaa takket være den devote Holdning, han altid indtog, og som Christian VI satte saa stor Pris paa hos sine Undersaatter. Kongen besøgte ret ofte Biblioteket alene og underholdt sig længe med Gram, lyttede til ham, naar han øste af sin udtømmelige historiske Viden, og lagde ogsaa villigt Øre til hans Forslag vedrørende Bibliotekets Forøgelse.

Under hans Søn Frederik V blev det imidlertid atter, som det havde været før Grams Tid. Grams Efterfølger, Professor Bernhard Møllmann, havde ingen personlig Forbindelse med Kongen, og det var helt andre Foreteelser end just Bøger, der øvede Tiltrækning paa den livslystne Monark. Og som Frederik V i denne og andre Henseender var sin Faders absolutte Modsætning, var Møllmann saa forskellig fra Gram som vel muligt. Hvad han efter sin Udnævnelse til Bibliotekar 1748 fik udrettet for Biblioteket, falder overvejende paa hans første Aar; Resten af hans 30aarige Embedstid maa hovedsagelig betegnes som en Stagnationens eller Tilbagegangens Tid.

Da Møllmann døde 1778, blev den tyskfødte, men tidligt til Danmark indvandrede Johan Heinrich Schlegel hans Efterfølger. Kun et Par Aar hengik, før Døden brat afbrød hans Virke i hans 54. Aar, men selv i denne ganske korte Periode fik han Lejlighed til at udfolde en Aktivitet og Idérigdom, som fik afgørende Betydning for Bibliotekets Fremtid. Det er ganske naturligt, at han efter en saa efterladende Mand som Møllmann ikke mente at kunne overtage et Bibliotek, der ovenikøbet manglede Kataloger, uden at det var gennemgaaet af en Kommission, som havde konstateret, hvad der fandtes af Bøger og Manuskripter. En saadan Kommission blev da ogsaa nedsat i August 1778; den naaede dog ikke at blive færdig før Schlegels Død.

Men denne Kommission blev indirekte en af Aarsagerne til, at Schlegel fik at føle, hvor lang og besværlig Vejen efterhaanden var blevet mellem Biblioteket og Monarken. Det var nu Christian VII, som beklædte Tronen, og fra den Side kunde saa vist ingen Støtte ventes. Da Schlegel lod foretage en paatrængende nødvendig Istandsættelse ved Bygningen, for at Kommissionen kunde udholde at arbejde i Lokalerne udenfor den varmeste Sommertid, var han i Vildrede med, til hvem han skulde sende Regningen, der beløb sig til knap 100 Rdlr., og da han endelig omtrent tre Fjerdingaar efter fik Betalingen anvist, medfulgte der et Paalæg fra Majestæten om fremtidig ikke at gøre Udgifter til Biblioteket uden forud at have indsendt et Overslag og faaet det approberet.

Det var Hofinspektøren, Justitsraad Morten Hiorthøy, som meddelte Schlegel denne „Næse“, og skønt der ikke udtrykkelig stod noget i Skrivelsen om, til hvem Overslagene skulde indsendes, var det tydeligt, at Hiorthøy mente, det skulde være til ham. Men Schlegel er ikke til Sinds at lade sig denne Embedsmand subordinere og dermed at skulle spille sin Tid med „unyttige Opvartninger og ubehagelig Brevvexling“, thi efter hvad han hidtil har oplevet, vilde det da foraarsage ham større Umage at faa en ny Hylde opsat i Biblioteket end at kende de Bøger,

som skal opstilles paa den. Han har forgæves forsøgt at faa overladt nogle nødvendige Stole, hvorimod man har paanødet ham en ganske unødvendig Maatte, som har kostet 128 Rdlr.

Alt dette skriver Schlegel om i den udførlige Forestilling „Om det kongelige Bibliothek“ af 4. Februar 1780¹⁾, som han affattede, efter at han i Sommeren 1779 havde foretaget en Rejse til Bibliotekerne i Wien, Dresden, Berlin og andre tyske Byer. Paa Grundlag af sine Erfaringer fra denne Rejse og det grundige Kendskab, han nu i snart to Aar havde erhvervet til det hjemlige Bibliotek, skildrer han indgaaende den Tilstand, hvori han forefandt det efter Møllmanns Død, og fremsætter en Række Forslag til Forbedringer, bl. a. om at gøre det tilgængeligt for Offentligheden, at faa indrettet en særlig dansk Afdeling og at faa en fast aarlig Bevilling til Katalogisering og Indbinding.

I dette vigtige Aktstykke, der blev en Slags Program for den følgende Periode af Bibliotekets Udvikling, nævner Schlegel ogsaa Ønsket om at faa en Instruks for Regnskabsføringen, der hidtil ikke var foregaaet efter bestemte Regler, men især er det ham magtpaaliggende at faa Klarhed over, til hvem han skal henholde sig, naar han vil fremføre Bibliotekets Sager og Problemer. Han er klar over, at han ikke kan henvende sig til Kongen personlig, og paa den anden Side ønsker han ikke at være afhængig af en eller anden underordnet Hofembedsmand.

Dette er Baggrunden for hans Forslag om Udnævnelse af en Bibliotekschef, hvorved der indskydes et Mellemed paa Vejen fra Biblioteket til Enevoldskongens Trone. „Til Bibliothekets stedsevarende Gavn, til Sikkerhed og Lettelse i mit Embede ønsker jeg hiertelig, at Kongen vilde behage at udnævne til Chef for Bibliotheket en lærd høi Embedsmand, som tager sig Videnskabers Opkomst til Hierte, hvilken umiddelbar for Hans Majest. kunde og vilde frembringe Bibliothekets Tarv, forklare Hans Majestets Villie efter mit allerunderdanigste Forespørgsel, i nogenledes magtpaaliggende og tvivlagte Sager, saa og giennemsee og approbere mine egne Bibliotheket vedkommende Regninger. Des vissere vil blive mine Skridt, des lettere Vanskeligheder bortsvinde, og mit Arbeide blive des frimodigere, naar jeg, foruden at vide ved mig selv, at være troc og nidkier i mit Embede, ogsaa maa fremlægge mine Gierninger for en oplyst Herre. Næsten alle udenlandske Bibliotheker, jeg har seet, har en for Lærdom bekiendt høi Embedsmand til Chef.“

Man har aabenbart ønsket en Udtalelse om Schlegels Forslag og har henvendt sig til en anset Embedsmand, Rentekammerdeputeret, Højesteretsassessor Jón Erichsen, der i mange Kommissioner havde vist stor Indsigt og Arbejdsevne, og som iøvrigt senere paa Aaret blev Schlegels

Efterfølger i Bibliotekarembetet, hvorved han kom til med stor Dygtighed at gennemføre flere af de Ideer, Schlegel havde fremsat. „Forslaget om en egen Chef for Bibliotheket fortjener al Bifald,“ siger Erichsen, „og det i den Grad, at jeg ikke engang anseer det nødigt at anføre Aarsagerne“. Det vilde være upassende at underordne Bibliotheket Hofinspektøren, og Bygningsdirektionen kan heller ikke være det bestyrende Element, selv ikke i Bygningssager, da der dog maatte være en eller anden Autoritet, som kunde bedømme og tage Stilling til Bygningsdirektionens eller Bygmesterens Forslag.²⁾

Det havde været Schlegels Haab til Bibliotekschef at faa Ove Høegh Guldberg, Arveprinsens Lærer, der efter Struensees Fald 1772 som Statssekretær havde naaet sin Magts Tinde. Schlegel sendte Guldberg en Kopi af sin Forestilling af 4. Februar allerede Dagen efter at den var sendt til Kongen, og skrev: „Kommer endnu det dertil, at Deres Høivelbaarenhed, efter mit hiertelige Ønske, udnævnes til Bibliothekets Chef, hvilket var saa ganske passende til Deres Embede og andre høie Forretninger, til Deres Lærdom og Sindelav, saa er jeg sikker paa, at jeg kan arbeide med Lyst og Munterhed, alting vil falde mig let, og min Iver fordobles.“³⁾

Det fremgaar imidlertid af et Brev af 4. Marts 1780 fra Schlegel til Guldberg, at denne under deres sidste Samtale har vægret sig ved at overtage Posten, og Schlegel fortæller, at han senere har talt med Grev A. P. Bernstorff, som havde sagt, at hverken han selv eller nogen anden af Statsministrene kunde paatage sig et saadant Hverv, men havde anbefalet Grev Joachim Moltke, „en lærd og patriotisk Herre“, Deputeret i Finanskollegiet og Rentekammeret, „hvilken des lettere kan befordre Bibliothekets Tarv i Hensigt til Udgifter og forudsee, hvad der er giørligt.“⁴⁾

Det trak dog ud med Udnævnelsen af Moltke. I et Brev af 15. Maj 1780 minder Schlegel Guldberg om Sagen og siger, at adskillige højst fornødne Foranstaltninger, hvortil Sommertiden særlig egner sig, maa udskydes, hvis Moltke ikke snarest bliver udnævnt.⁵⁾ Alligevel skete det først hen mod Sommerens Slutning, 28. August 1780, knap et Par Maaneder før Schlegels Død.

Sit officielle Stempel fik Chefstillingen egentlig først i den omfangsrige Instruks af 21. April 1788 for Overbibliotekaren, den hidtil eneste i sin Art. Den er affattet paa Tysk, paraferet af Grev Cay Reventlow, som da var Bibliotekschef, og muligt affattet af den kort efter til Overbibliotekar udnævnte Professor D. G. Moldenhawer.⁶⁾ I Instruksens § 1 hedder det, at Overbibliotekaren er underlagt Chefen og maa henvende

sig til ham alene i alt, hvad der angaar Biblioteket, baade med Hensyn til Bøgerne, deres Anskaffelse, Ordning, Indbinding og Udlaan, og med Hensyn til Bygningen, dens Lokaler og deres Indretning. Hvis Bygningen trænger til Reparation eller til Ændringer, der tager Sigte paa en bedre Opstilling og bekvemmere Benyttelse af Bøgerne eller paa en bedre Udsmykning af Biblioteket, skal Overbibliotekaren skriftligt fremsætte Forslag derom til Chefen, saa vidt muligt ledsaget af Overslag over Omkostningerne; Chefen vil da overveje Forslagene og i givet Tilfælde indhente en kongelig Resolution, som han derefter skal meddele Overbibliotekaren.

Bibliotekschefen svarer saaledes – hvis man vilde sammenligne med Nutiden – nærmest til den Departementschef i Undervisningsministeriet, under hvem Biblioteket sorterer, blot naturligvis med den Forskel, at medens Departementschefen for de Sagers Vedkommende, han ikke selv kan afgøre, indstiller til sin Minister, der atter, hvis han bifalder Forslagene, forelægger dem for Finansministeriet, Finansudvalget og Folketinget, saa var det Kongen personlig, som Bibliotekschefen maatte henvende sig til med de Sager og Forslag, der var saa betydelige, at han ikke paa egen Haand kunde træffe Beslutning om dem.

I en Del Tilfælde skete Bibliotekschefens Forbindelse med Bibliotekaren (fra 1788 kaldet Overbibliotekaren) gennem mundtlig Forhandling, men i de fleste Tilfælde affødte Sagerne dog, som den foran nævnte Instruks jo ogsaa antyder, en skriftlig Indstilling fra Biblioteket og et skriftligt Svar fra Chefen, ofte med tilføjet kongelig Resolution. Der kan ikke være Tvivl om, at Chefstillingen – selvom den i nogen Grad har virket som en Omsvøbsinstitution, fordi en Del Sager, der burde være afgjort indenfor Bibliotekets egne Mure, blev forelagt Chefen – i det store og hele har været til Nytte for Biblioteket, saaledes som det var stillet i Enevældens Dage, ikke mindst fordi Stillingens Indhavere var Mænd af høj Kultur og tillige, i Kraft af deres Position i Samfundet, Mænd af betydelig Indflydelse, baade overfor Kongen og Finansmyndighederne.

HAUCHS VIRKSOMHED UDENFOR BIBLIOTEKET. Det er ikke Opgaven her at berette hverken om Joachim Moltkes eller om de følgende fire Chefers Virke – det var Cay Reventlow, A. P. Bernstorff, Hertug Frederik Christian af Slesvig-Holsten og Ove Malling. Først den femte i Rækken, Adam Wilhelm Hauch, er det Hensigten at skildre, fordi det i Aar er Tohundredaaret for hans Fødsel – han fødtes 26. September 1755.

Ligesom sine Forgængere indtog Hauch en fremtrædende Stilling i Samfundet og ved Hoflet, og kunde han end ikke helt maale sig med dem i Indflydelse, havde han til Gengæld det Fortrin for dem, at han

i sine yngre Dage havde været aktiv Videnskabsmand og saaledes besad en særlig Forstaaelse for Videnskabens Betydning, ligesom han mere end sine Forgængere havde Sans for Værdien af Samlinger, baade for deres praktiske Nyttes Skyld og for den Glans, de kunde kaste over Landet og dets Fyrste.

Ved sin Fødsel tilhørte Hauch Militæretaten – hans Fader var General-løjtnant – og det faldt derfor næsten af sig selv, at han begyndte sin Løbebane indenfor samme Etat; allerede fem Aar gammel blev han efter Tidens Skik Fændrik og ti Aar gammel Premierløjtnant i et norsk Dragonregiment. Efter at han i Femtenaarsalderen 1770 var blevet Student, fortsatte han ad Militærvejen og forflyttedes 1775 til Livgarden til Hest, hvor han 1777 blev Ritmester. Aaret efter deltog han som Volontør paa preussisk Side i den bayerske Arvefølgekrig for at opøves i praktisk Krigstjeneste. Da han 1779 blev kaldt hjem, tiltraadte han atter sin Post som Ritmester, fra 1783 med Majors Rang, men 1786 forlod han efter eget Ønske Militærvæsenet og optraadte senere kun to Gange paa den militære Skueplads, da Kongen baade i 1801 og 1807 udpegede ham til Chef for det frivillige Studenterkorps, der deltog i Hovedstadens Forsvar.

Naar Hauch afbrød en Løbebane, der sikkert kunde have ført ham til de højeste Poster, var det fordi andre Anlæg og Interesser ytrede sig stærkere hos ham. Allerede i Skole- og Studenteraarene havde han vist en særlig Tilbøjelighed for de eksakte Naturvidenskaber, Fysikken og Kemien, og det var disse Fag, han nu under Professor C. G. Kratzensteins Ledelse ofrede al den Tid, han kunde afse fra den Stilling som kongelig Staldmester, hvortil han var udnævnt 1783, og fra de Pligter, hans samme Aar skete Udnævnelse til Kammerherre paalagde ham.

I 1788–89 var han paa en Studierejse i Polen, Tyskland, Holland, England og Frankrig og tilegnede sig mange Kundskaber, ikke mindst ved Omgang med kendte Forskere af hans Fag, bl. a. Priestley, Cavendish, Herschel og Lavoisier. Da han 1789 blev hjemkaldt for at overtage Bestyrelsen af den kongelige Staldetat, forsømte han ingenlunde denne Stilling, men indførte tværtimod flere nyttige Reforme indenfor Stald-etaten og Stutterivæsenet. Hans Beskæftigelse med Naturlæren var dog i disse Aar tydeligt nok det vigtigste for ham, og saa aktiv var han, at han allerede 1791 blev Medlem af Videnskabernes Selskab og snart efter Formand for dets fysiske Klasse. I den følgende halve Snes Aar var han en meget hyppig Gæst ved Selskabets Møder og offentliggjorde i dets Skrifter adskillige Afhandlinger, af hvilke de fleste tillige fremkom i udenlandske Tidsskrifter. Det var især kemiske Problemer, der

Adam Wilhelm Hauch. Maleri af C. A. Jensen 1838.
Det nationalhistoriske Museum paa Frederiksborg.

optog ham, og ganske særligt Spørgsmaalet om Vandets Sammensætning. Man havde tidligere regnet Vandet for et særligt Element, men Lavoisier hævdede, at det var dannet af de to Luftarter, vi nu kalder Ilt og Brint. Hauch sluttede sig til denne Opfattelse og foretog flere Forsøg med at lede Vand gennem glødende Rør af Metaller, der er uden kemisk Indvirkning paa Vandet, og han vilde dermed imødegaa dem, der mente, at det ved Ildens Indvirkning kunde omdannes snart til Kulsyre, snart til Kvælstof eller andre Luftarter. Der var paa dette Tidspunkt en voldsom Polemik blandt de lærde om hele dette Spørgsmaal; det er karakteristisk for Hauch, at han i sine Afhandlinger ikke deltager direkte i denne Polemik, men alene lader Forsøgene føre Ordet.

Flere af Hauchs andre Afhandlinger omhandler Forbedringer, som han havde udtænkt ved forskellige fysiske og kemiske Instrumenter, f. Eks. Gasometeret (Luftmaaleren), og ved Bidselstangen, et Redskab, hvis rigtige Udformning naturligt maatte interessere den tidligere Rytteriofficer som Chef for Staldetaten. I 1801 publicerede Hauch sin sidste Afhandling i Videnskabernes Selskabs Skrifter, omhandlende de Tordenvejr, der om Vinteren forskellige Steder i Norge og andre nordlige Egne er næsten lige saa hyppige som om Sommeren.

I disse Aar anlagde Hauch ogsaa efter sin Lærer Kratzensteins Eksempel en betydelig Samling af store, smukt udførte og opstillede Instrumenter til fysiske og kemiske Forsøg og Demonstrationer. Samlingen var anbragt i den øverste Etage af hans Gaard i København og blev efterhaanden en af de største af sin Slags i Europa, hvor saadanne Samlinger dengang var paa Mode. Han foreviste gerne sine Instrumenter og holdt en Tid lang for en udvalgt Kreds Forelæsninger over deres Benyttelse. Disse Forelæsninger indeholdt ikke videnskabelige Nyopdagelser eller Hypoteser, men udmærkede sig ved deres elegante Form og Klarhed, og de blev Grundlaget for de „Begyndelsesgrunde af Naturlæren“, der udkom 1794, og hvori Hauch som den første her i Landet bragte den nye Lavoisier'ske Forbrændingsteori frem til Anerkendelse. Denne Lærebog høstede i det hele meget Bifald; i adskillige Aar lagdes den til Grund ved Undervisningen til anden Eksamen, den udsendtes paany 1799 og blev oversat til Svensk og Tysk.

I mange Aar syslede Hauch tillige med en Plan om at udgive en Beskrivelse af sin Instrumentsamling, men først som 81-årig fandt han Tid til at paabegynde Værkets Udgivelse; 1836 udkom under Titlen „Det physiske Cabinet“ de to første Hefter med 39 store Kobbretavler. De Instrumenter, han naaede at behandle, var dels dem, der belyser Legemernes almindelige Egenskaber, Statik, Mekanik, Hydrostatik og

Hydraulik, dels dem, der tjener til Forsøg med Grundstofferne, Varmen og Lyset. Ved hvert Instrument er der givet en indgaaende Beskrivelse og en Redegørelse for de Forsøg, der kan gøres med det til Bevis for bestemte fysiske og kemiske Sætninger.

Da Værket udkom, havde Hauch allerede en halv Snes Aar tidligere afhændet sin Samling til Kongen, som atter havde skænket den til Sorø Akademi. Den stod her i mange Aar under lidet heldige Forhold og blev delvis ødelagt, men Resterne af den findes endnu, anbragt i en særlig Bygning sammen med en fysisk-kemisk Haandbogsamling.⁷⁾ Den vilde naturligt have sin Plads i et Museum for Naturvidenskabernes Historie, hvis et saadant engang bliver virkeliggjort.

Imidlertid var Hauch omkring Aarhundredskiftet kommet ind i saa stor en administrativ Virksomhed, at hans Beskæftigelse med Videnskaben var ophørt, og han var forlængst blevet en sjælden Gæst i Videnskabernes Selskab, da han i 1831 blev valgt til Selskabets Præsident. Det var ikke hans Anseelse som Videnskabsmand, der førte ham frem til denne høje Post, thi nogen original Forskning er ikke knyttet til hans Navn. Men med sine repræsentative Egenskaber og med sin høje Stilling ved Hoffet og sin Deltagelse i mange Kommissioner af kulturel Art var han alligevel velegnet til at føre Præsidiet i den lærde Forsamling, og han blev den første af Selskabets Præsidenter, der selv havde dyrket Videnskab.⁸⁾ Dertil kom, at han netop i sine forskellige administrative Stillinger paa flere Maader indirekte havde virket til Videnskabens Gavn.

Han var 1794 blevet Hofmarskal og 1797 Overhofmarskal og havde dermed faaet Ansvaret for Hoffets Økonomi. Og da han i disse Stillinger ikke blot udfoldede sin store Arbejdskraft og Flid, men ogsaa sin Evne til at skabe Orden og Præcision omkring sig, og da han ydermere var Kong Frederik VI meget hengiven, fik han en ikke ringe Indflydelse paa Kongens Beslutninger og nød lige til sin Død hans Tillid.

Dette kom ikke mindst til Udtryk i hans Arbejde for Museumsvæsenet, som han især kom i Berøring med, da han 1802 blev Chef for det kongelige Kunstkammer. Dette var dengang endnu, som det havde været paa Frederik III's Tid, en yderst broget Samling, et Raritetskabinet med Oldsager, etnografiske Genstande, Vaaben, Kunsthaandværk, Malerier og Naturalier af alle Slags.⁹⁾ Men allerede 1804 fik han Mineralerne overført til Rosenborg, og senere blev disse ligesom de øvrige Naturgenstande fra Kunstkammeret samlet i det paa Hertug Frederik Christian af Augustenborgs Initiativ, men under Hauchs energiske Medvirkning oprettede kongelige naturhistoriske Museum. Han virkede ogsaa som

Formand for Kommissionen til Oldsagers Opbevaring for at faa Kunst-kammerets Oldsager overført til det antikvariske Kabinet, som blev Spiren til Nationalmuseet.¹⁰⁾ Malerierne blev paa Hauchs Initiativ flyttet til Christiansborg, hvor de sammen med talrige Malerier fra andre kongelige Slotte forenedes til et stort Malerigalleri, og da Kunstkammerets gamle Lokaler var yderst brøstfældige, fik han de resterende Dele af dets Indhold anbragt i en Bygning i Dronningens Tværgade, som aabnedes for Offentligheden i 1825 under Navn af Kunstmuseet.

Hauch havde saaledes med sin Trang til at gaa metodisk til Værks og bringe Orden i Kaos opnaaet, at beslegtede Genstande blev ført sammen i nye Samlinger, men han havde tillige været ivrig for at faa dem opstillet og ordnet efter systematiske Principper, for Maleriernes Vedkommende f. Eks. gennem Ophængning efter Skoler, og for at faa udarbejdet beskrivende Kataloger over dem. I hele dette Saneringsarbejde støttede han sig i høj Grad indenfor hvert Omraade til særligt Sagkyndige, hvis Raad han altid beredvilligt lyttede til, men det tør vistnok siges, at uden Hauchs maalbevidste Stræben og paa een Gang myndige og smidige Forhandlingsevne var det ikke lykkedes at opnaa saa store Fremskridt, thi mangehaande Vanskeligheder maatte overvindes for at komme saa vidt. Det var da heller ikke uberettiget, naar han i en Forestilling til Kongen i 1833 udtalte, at det ved Hans Majestæts „huldrige Beskyttelse for Kunster og Videnskaber var lykkedes ham at bringe de kongelige Samlinger, som var henlagt under hans Overtilsyn, i en saadan Orden, at de kan være til Nytte for Kunstnere og Videnskabsdyrkere.“

Ogsaa den Samling, der fandtes paa Rosenborg af Sager, som havde været baaret eller benyttet af Medlemmer af det oldenborgske Kongehus, interesserede ham levende, og han foreslog den opstillet i kronologisk Orden efter de forskellige Kongers Regeringstid, men en endelig Gennemførelse af denne Plan oplevede han ikke. Paa samme Maade gik det med den Idé, han 1812 fremsatte om at danne en historisk Portræt-samling af Malerier og Stik paa Frederiksborg, et kronologisk ordnet Pantheon over Fædrelandets fortjente Mænd; dog blev der gjort en ikke uvæsentlig Begyndelse, som senere Tider har fortsat.

I 1794-98 og 1801-11 var Hauch tillige Chef for Det kongelige Teater og Kapel. Af alle sine Hverv betragtede han dette som det mest byrdefulde, og han manglede utvivlsomt vigtige Forudsætninger for at bestride det tilfredsstillende. Som næsten alle sine Forgængere og Efterfølgere maatte han døje megen Kritik. Overfor Teatrets Personale svækkedes den Myndighed, han ellers gerne udfoldede, af den Omstændighed, at

en af Skuespillerinderne, den skønne og elegante Jomfru Mette Marie Astrup, var hans Elskerinde og derfor favoriseredes med Roller, som hendes begrænsede Talent ikke berettigede hende til. Men han var hende en trofast Ven, der vedblev at omgaas hende, lige til hun i 1834 døde, 74 Aar gammel.

HAUCHS VIRKSOMHED SOM BIBLIOTEKSCHEF. Da Hauch 24. November 1829 til sine mange andre Gøremaal føjede Hvervet som Chef for Det kongelige Bibliotek – „dog uden nogen Gage“, som det hedder i Bestallingen – fulgte han efter Gehejmestatsminister Ove Malling. Han var da allerede et Stykke oppe i Halvfjerdserne, men Alderen havde kun i meget ringe Grad mærket ham. Fra sin Ungdoms Militærliv havde han et stærkt og veltrænet Legeme, var endnu en glimrende Rytter og førte sig med en rank Holdning. Desuden havde hans mangeaarige Hof-tjeneste udviklet hans naturlige Anlæg for en verdensmandsmæssig Fremtræden. Ansigtet havde stærke, mandige Træk, der beherskedes af den let buede Næse og af det livfulde Blik i de brune Øjne. Man saa straks, at man havde en Mand for sig, der var vant til at befale, og han stillede store Krav om Orden og Præcision til sine Underordnede, men de Krav, han stillede til sig selv, var ikke mindre.

Han besad ikke nogen straalende Intelligens, men med sin hurtige Opfattelseevne havde han let ved at sætte sig ind i mangeartede Emner, og naar han havde undersøgt en Sag, eventuelt drøftet den med særligt kyndige, traf han sin Afgørelse uden Vaklen og Uklarhed. Til de mest værdifulde Sider af hans Karakter hørte efter Samtidens Vidnesbyrd hans Ordholdenhed, hans Retfærdighedssans og dette, at han overfor alle, ogsaa jævne Mennesker, gerne udfoldede en umiddelbar Venlighed og Ligeformhed. „Svaviter in modo, fortiter in re“ har vistnok passet ganske godt paa denne typiske Skikkelse fra Frederik VI's Tid, der ydermere svarede til Tidens Krav ved sin stærke Sans for Sparsommelighed. „Jeg er ikke god at komme til Rette med, naar man forlanger Penge af mig,“ sagde han spøgende om sig selv, og sandt er det, at han ikke kunde fordrage unødige Udgifter. Men ved Siden heraf havde han Evne til at gemme hen til den rette Lejlighed, og derfor kunde han, naar en betydningsfuld Sag krævede store Udgifter, ofte paa een Gang fremskaffe et anseligt Beløb.

De Egenskaber, som saaledes karakteriserede Hauch, lagde sig ogsaa for Dagen i hans Virksomhed som Bibliotekschef. Da han tiltraadte Posten, var det Etatsraad, Professor E. C. Werlauff, der var Overbibliotekar, og de to Herrer kendte hinanden godt, thi de var begge Fri-murere; Werlauff var Medlem af Logen „Carl til Løven“, som Hauch

ledede i sin Egenskab af Præsident i det gammelskotske Frimurer-Direktorium. Han var desuden Stormester i Kædeordenen, hvori Werlauff allerede i 1807 var blevet optaget.

Samarbejdet mellem de to Mænd blev da ogsaa ualmindelig godt, og der synes aldrig at have været Opræk til nogen Konflikt. Werlauff var en fredsommelig Mand, korrekt og loyal, og i saglig Henseende blev han Hauch en god Støtte. Han var nemlig ingen ringe Biblioteksmand. Paa Baggrund af hans Forgænger D. G. Moldenhawers dynamiske Personlighed er han, i højere Grad end rimeligt, for Eftertiden kommet til at staa som den sagtomme, forsigtige og lidet virksomme; ganske vist indgaar disse Egenskaber ubestrideligt i Billedet af ham, især i hans senere Aar, men en Gennemgang af hans Embedsarkiv vil vise, at han ikke blot nærrede en varm Følelse for Bibliotekets Ve og Vel, men at han ogsaa besad megen sund Fornuft og trods sin Forsigtighed og Konservatisme meget vel ved given Lejlighed kunde tage Initiativ til Reformer, ligesom han gerne vilde skabe sit Personale de bedst mulige Kaar. Og Hauch havde fuld Tillid til ham; „han var min uforglemmelige Velynder og understøttede ethvert af mine Andragender om Bibliotheket“ siger Werlauff i sine Erindringer.

Straks efter sin Tiltrædelse af Chefposten har Hauch aabenbart ønsket at faa en Redegørelse for Bibliotekets Tilstand, hvis det da ikke er Werlauff, som har fundet det praktisk at give den nye Chef en saadan Orientering. Aktstykket¹¹⁾ indeholder først en udførlig Skildring af Bibliotekets Lokaleforhold, dernæst en Oversigt over Personalet og dets Lønforhold med en aabenhjertig Karakteristik af de enkelte Personers Kvalifikationer, meget velvillig overfor hver enkelt, især overfor anden Bibliotekssekretær J. A. Bølling, som han med Rette satte meget højt. Kun spores en vis Kølighed overfor første Bibliotekssekretær Molbech, som han altid stod i et spændt Forhold til.

Derefter gives en Fremstilling af Bibliotekets enkelte Samlinger og af de Veje, ad hvilke deres Forøgelse sker, endvidere af Bibliotekets økonomiske Forhold, af dets Katalog og af Reglerne for dets Benyttelse. Til nærmere Oplysning sendte Werlauff Hauch et Eksempplar af sin 1825 udgivne Bog om Bibliotekets Historie, og Skrivelsen sluttede med følgende højstemte Ord: „Med store, med grundede Forhaabninger skuer det kongelige Bibliothek – et af Europas første – op til sin nye Talsmand for Thronen.“ Werlauff anbefaler ogsaa „Bibliothekets samtlige Personale til den ophøiede Foresattes faderlige Velvillie – mig selv, ogsaa i dette nærmere Forhold, til den Yndest, hvorpaa jeg, i en lang Række af Aar, haver modtaget saa mange og hædrende Prøver.“

Redegørelsen er ikke blot en Beskrivelse af den faktiske Tilstand; den nævner ogsaa forskellige Mangler, f. Eks. ved den Tværbygning, der forbinder Biblioteket med Slottet, og ved de københavnske Bogtrykkeres Overholdelse af Afleveringspligten, ligesom der peges paa Vanskeligheden ved med de indskrænkede Pengemidler at holde Trit med Litteraturens Vækst, og paa de Restancer, som findes med Hensyn til en Del Personers Tilbagelevering af udlaante Bøger.

Med denne Redegørelse havde Hauch faaet en alsidig Oversigt over Bibliotekets Forhold, og der er ingen Tvivl om, at den har været ham til Nytte gentagne Gange i de henvendte ni Aar, hans Chefperiode omfatter. Det var en Mængde Sager af højt broget Karakter og højt forskellig Størrelsesorden, han kom til at beskæftige sig med.¹²⁾ En Del af dem drejer sig om Udlaan af Bøger til Laanere udenfor København – hertil krævedes dengang Bibliotekschefens Tilladelse – eller om Udlaan af Manuskripter og andre Kostbarheder. Hauch indhentede altid en Udtalelse fra Werlauff, der i næsten alle Tilfælde var imødekommende, hvorefter Laanet bevilgedes. En Række Sager drejede sig om Gaver til Biblioteket, om hvilke Hauch gav Meddelelse, eller om Bytning af Dubletter mellem Biblioteket og andre af Hovedstadens Samlinger.

Af andre Sager kan nævnes Afholdelse af en Auktion over ca. 10 000 Numre af Bibliotekets store Dubletsamling – Auktionen fandt Sted i September 1836 i Hofteatrets Forhal – samt flere Forslag vedrørende Bygningens Vedligeholdelse. Det var dog efter de store Udvidelses- og Reparationsarbejder i 1823–26 kun mindre Foranstaltninger, det drejede sig om; saaledes blev Marmorgulvet i den store Sal repareret i 1833, og samme Aar bragtes den tidligere nævnte Tværbygning mellem Biblioteket og Slottet paa Tapetet. Her kunde man nemlig aldrig være sikker paa at undgaa Vandskade paa Bøgerne, hvis det pludselig satte ind med Tøvejr om Vinteren eller med stærke Regnskyl. Werlauff foreslog beskedent at nøjes med at anbringe skraatliggende Brædder over de Reoler, som stod op ad Væggene, hvorved neddryppende Vand vilde blive ledet ud paa Gulvet, men Bygningsmyndighederne foretrak at lade Bygningens Kobbertag reparere, hvilket ogsaa skete, dog uden helt tilfredsstillende Virkning.

Ogsaa med Indstillinger om Ansættelser og Avancementer havde Hauch at gøre, men han synes ikke at have behandlet den Ansøgning, som H. C. Andersen indgav til ham 27. November 1834, da han gerne vilde forundes Ansættelse ved Biblioteket for derved at „befries for den tunge Lod at maatte skrive for at kunne leve.“¹³⁾ Ansøgningen er gaaet videre til Werlauff, men trods Anbefalinger fra Jonas Collin og H. C. Ørsted blev den ikke imødekommet.

En aarligt tilbagevendende Sag er Hauchs Skrivelse om, at Kongen har befalet ham at tilkendegive hans allernaadigste Velbehag overfor dem, der i det forløbne Aar har betænkt Biblioteket med Gaver. Ligeledes Werlauffs Skrivelse til Chefen ved Aarets Udgang om Bibliotekets Virksomhed i det forløbne Aar, hans Indsendelse af Regnskabet og af den Fortegnelse over Bibliotekets Tilvækst, som siden 1817 hvert Aar forelægdes Majestæten. En aarlig Foreteelse var endelig Overbibliotekarens Forslag om Gratifikationer til Personalet, som dengang – for at bøde paa de beskedne Lønninger – hvert Aar indstilledes til et saadant personligt Tillæg; naar det ved Chefens Mellekomst var blevet bevilget, takkede Werlauff ham i en Skrivelse for den udviste kongelige Naadesbevisning.

En af Hauchs første Handlinger som Chef blev at forelægge Frederik VI de sidste otte Bind af den store systematiske Katalog over den udenlandske Afdeling af Biblioteket. Denne Katalog var paabegyndt 1817 og var ved „anstrængt Flid, saavel af Bibliotekets faste Personale som af flere derved assisterende unge Litterati“ blevet tilendebragt i Løbet af kun 12 Aar. Det var med god Grund, at Kongen paalagde Hauch at tilkendegive alle, som havde deltaget i Udarbejdelsen af de 190 store Foliobind, sin allerhøjeste Tilfredshed.¹⁴⁾ Samtidig skulde Hauch indhente Werlauffs Forslag om, hvorledes Tilvæksten tænkes indføjet i Katalogen, idet der „tillige maatte tages Hensyn til Midlerne, hvorved Bruget af Real-Cataloget i Tiden lettedes og simplificeredes saa meget som muligt.“ Werlauff svarer, at Titlerne i Katalogen er skrevet med saa store Mellemlinjer, at der skulde være Plads til Tilvæksten for et meget langt Tidsrum, og om fornødent kan et eller flere Ark let indsættes; han er overbevist om, at Katalogen i sin nuværende Skikkelse og Form vil kunne bruges i ca. 50 Aar, inden en ny bliver nødvendig.

Angaaende Brugen af Katalogen gør han opmærksom paa, at der foran i hvert Katalogbind findes en Oversigt over Hoved- og Specialrubrikker med vedføjede Sidetal, saa at man let kan finde sig til Rette. Men han peger samtidig paa Nødvendigheden af at faa udarbejdet en alfabetisk Katalog, affattet paa løse Sedler til Indlæggelse i Kapsler, og herom vil han senere fremsætte Forslag. Han nævner ogsaa Ønskeligheden af en systematisk Katalog over Bibliotekets danske Afdeling, men hermed haster det ikke saa stærkt, fordi man har en trykt Katalog over den Hielmstjerne-Rosencroneske Samling, som indtil Midten af det 18. Aarhundrede danner en næsten fuldstændig Samling af dansk Litteratur.

Allerede under Hauchs Forgænger Ove Malling var Spørgsmaalet

om en Nyordning af Det kongelige Biblioteks og andre Kobberstiksamlinger taget op.¹⁵⁾ Dette var ret en Sag efter Hauchs Hoved, thi her drejede det sig ligesom ved Museumssaneringen om at faa Orden i det uheldige Forhold, at otte Kobberstiksamlinger opbevaredes tre-fire forskellige Steder, tildels i en ret forsømt Tilstand, uordnede og derfor meget vanskelige at benytte. Hauch tager da ogsaa kort efter sin Udnævnelse til Chef fat paa at føre Sagen videre.

Fra Werlauffs Side kunde han ingen Modstand vente, thi allerede overfor Malling havde Werlauff erkendt, at Det kongelige Bibliotek ikke var noget hensigtsmæssigt Opbevaringssted for de tre store Samlinger af Stik, det ejede (den ældre paa 47 000 Blade, den nyere (Wasserschlebe'ske) paa 29 000 Blade og det Müller'ske Pinakotek); ingen af Bibliotekets Personale var Expert i Kobberstikkets Historie, og der var heller ingen Penge til Samlingernes Forøgelse. Da ogsaa Oldsagssamlingens Leder C. J. Thomsen stærkt tilraadede Hauch en Forening af alle de kongelige Kobberstiksamlinger, indgav han 18. Marts 1831 en Forestilling til Kongen om en saadan Sammensmeltning; der nedsattes nu med Hauch som Formand en Kommission, som med Bistand af den tyske Sagkyndige C. F. von Rumohr gennemgik alle Samlingerne, og 1835 blev den nye kongelige Kobberstiksamling officielt erklæret for en selvstændig Institution under Hauchs Overtilsyn og med den hidtidige tredje Bibliotekssekretær Just Mathias Thiele som Leder. Det kongelige Bibliotek havde dog efter Werlauffs Forslag beholdt ca. 100 Bind Kobberværker, der – opstillet som Bøger – stod rundt om i Biblioteket, endvidere det Müller'ske Pinakotek og enkelte andre Bind med Portrætter samt nogle faa Bind, hvis Stik havde større historisk end kunstnerisk Interesse. Samtidig udsendtes paa Tysk en Skildring af den nye Samling, tilegnet Hauch som Tak for hans udmærkede Fortjenester af forskellige Kunst- og Antikvitetsamlinger i Hovedstaden.

Som Hauch havde taget sig af denne Sag med stor Kraft, udfoldede han ogsaa megen Iver for at fremskaffe en trykt Katalog over Bibliotekets efterhaanden meget betydelige orientalske Manuskriptsamling.¹⁶⁾ Spørgsmaalet kom paa Bane, da en Tysker, Dr. A. E. Wollheim, 1835 tilbød at katalogisere de indiske Haandskrifter. Werlauff greb straks Lejligheden til at ytre Ønske om en Katalog over hele den orientalske Samling, men det viste sig hurtigt, at Wollheim ikke magtede Opgaven med de indiske Haandskrifter; efter faa Maaneders Forløb forlod han København. Men Tanken holdtes levende ved Forespørgsler fra udenlandske Orientalister om, hvad Biblioteket rummede, og i Juli 1837 opfordrede Hauch Professor i orientalske Sprog C. T. Johannsen til at

fremsætte Forslag om Udarbejdelse af en Katalog over hele den orientalske Samling. Paa Grundlag af dette Forslag og en Indstilling fra Werlauff henvendte Hauch sig 31. August 1837 til Finansdeputationen med en Plan om at fordele Arbejdet paa flere Orientalister, som hver skulde tage sig af sit Omraade. „Ingen Videnskabsgren,“ siger han – idet han som saa ofte i sine Indstillinger benytter Werlauffs Udtalelser ordret – „drives maaske for Tiden med større Iver og Interesse og gør større Fremskridt hele Europa over end de orientalske Sprogs og Litteraturers Studium, og det vilde være til Ære for vort Fædreland at bidrage til det Lys, som det hele dannede Europa kappes om at udbrede over hint Videnskabsfag.“ Men Opgaven kræver en ekstraordinær Bevilling, og Hauch mener, at naar der i to eller tre Aar ydes 7–800 Rdlr. aarligt, vilde Arbejdet kunne være betydelig fremmet eller maaske helt færdigt, og Katalogens Trykningsomkostninger vilde til sin Tid kunne dækkes af Salget. Nogle Maaneder efter bevilgedes Pengene, og Arbejdet kom i Gang, men Hauch oplevede ikke at se det fuldført; først 1846 udkom første Bind af den store, paa Latin affattede Katalog, som den Dag i Dag er den eneste trykte Fortegnelse over Bibliotekets orientalske Haandskrifter; først nu, godt hundrede Aar efter, da Samlingen er vokset meget betydeligt, arbejdes der med Rask-Ørstedfondets Støtte paa at lade Katalogen genopstaa i en ny og moderne Skikkelse.

I den tidligere nævnte Redegørelse, som Werlauff havde afgivet til Hauch ved dennes Tiltræden som Chef, havde han omtalt forskellige ønskelige Forbedringer. Vigtigst af disse var dem, der vedrørte Bibliotekets økonomiske Forhold. I en udførlig Skrivelse af 16. Oktober 1830⁷⁾ uddybede han Spørgsmaalet, idet han især fremhævede det uheldige i, at Bibliotekets Budget (reglementerede Fond) stadig var blevet formindsket ved, at forskellige Løntillæg og Gratialer til Personalet maa udredes af det. Der er nu kun 4300 Rdlr. r. S. til Raadighed til Bogkøb, hvilket er ganske utilstrækkeligt, hvis Biblioteket skal bevare sin ærefulde Rang som det største i det nordlige Europa. Han beder derfor om, at Gratifikation og Løntillæg fremtidig maa blive udredet direkte af Statskassen, saa at de ikke belaster Bibliotekets egentlige Budget. Det lykkedes Hauch at opnaa et aarligt Tilskud paa 850 Rdlr. og et Par Gange ekstraordinære Beløb til særlige Indkøb, men nogen effektiv Forbedring af blivende Karakter fik han ikke gennemført – han var jo, som tidligere nævnt, ikke af dem, der yndede Forhøjelser af de aarlige Udgifter.

En anden af de Bekymringer, som Werlauff havde givet Udtryk for i sin Redegørelse, var Vanskeligheden ved at faa visse Personer til at tilbagelevere laante Bøger. Werlauff havde ligesom sin Forgænger været

liberal i Fortolkningen af det i sig selv liberale Udlaansreglement, og Flertallet af Laanere havde heller ikke misbrugt denne Imødekommethed. Men der var forskellige Videnskabsmænd, Embedsmænd og Personer af høj Rang, som trods Paamindelser beholdt laante Bøger i Aarevis, og ved hvis Laan Biblioteket derfor var udsat for adskillige Tab; det gjaldt ogsaa Medlemmer af Corps diplomatique, der ved Bortrejse fra Landet har medtaget og aldrig tilbagesendt laante Bøger.

I en Skrivelse af 14. Marts 1834¹⁸⁾ omtaler Werlauff dette Forhold overfor Hauch og fremhæver, hvor vanskeligt det er for ham „uden høiere Medvirkning“ at foretage noget overfor denne Kategori af uefterrettelige Laanere. Han sender foreløbig en Liste over 15 saadanne Personer, som han nødig vil rykke selv, og det er ikke uforstaaeligt, naar man ser Navne som Prins Frederik Carl Christian (senere Frederik VII), Prinsesse Caroline Amalie, Prins Christian Frederik (senere Christian VIII), Statsminister Møsting og afdøde Gehejmestatsminister C. D. Reventlow (hvis Søn forgæves var rykket). Det drejer sig om Bøger, der har været udlaant i flere Aar, for enkeltes Vedkommende ti Aar eller mere.

Hauch vilde klogeligt ikke selv afgøre denne penible Sag, men skaffede Kongens Resolution om, at alle Bøger, der havde været udlaant i mere end et Aar, skulde afleveres inden fire Uger, dog at Laanet, om ønskes, kan fornyes indtil et Aar. Hvis Bøgerne ikke var kommet tilbage ved den nævnte Frist Udløb, „har Du at foranstalte de udeblivende Bøger anskaffede til Biblioteket paa Laanernes Regning.“

Derefter sendte Hauch 15 Breve, som skulde udfyldes med Bøgenes Titler og paraferes af Werlauff eller en anden af Bibliotekets Embedsmænd og derefter afsendes til Synderne. Hvor meget der kom ud af Aktionen, kan ikke konstateres, men det lykkedes i al Fald fra Prins Frederik at faa Pontoppidans Danske Atlas tilbage sammen med et Løfte om, at der skulde blive søgt efter Resten af de af Prinsen laante Bøger.

Som Hauch her uden Tøven kom Biblioteket til Hjælp, kan han siges i hele sin Cheftid at have ydet dets Ønsker og Andragender virksom Støtte. Han udfoldede her ligesom i alle sine andre Hverv en usædvanlig Effektivitet, og trods hans høje Alder var hans Arbejdslyst lige saa usvækket som hans Arbejdsevne. Kun i de sidste fem Maanedes af sit lange Liv var han stærkt afkræftet, og 26. Februar 1838 døde han. Baade Frimurerne¹⁹⁾ og Videnskabernes Selskab holdt Mindefester for ham; ved Selskabets Fest 28. April talte H. C. Ørsted²⁰⁾, og hans Nevø, Digteren Carsten Hauch, der altid havde beundret ham,²¹⁾ havde ved denne Lejlighed til Musik af C. E. F. Weyse skrevet en højstemt Kantate, som sluttede med disse Linier:

For Kunsten havde han en sielden Sands,
 Og Videnskaben fletted ham den Krands,
 Der skienker Sielen Fryd og Tanken Ro,
 Og ei kan visne selv i Gravens Bo.

¹⁾ Koncepten til Schlegels Forestilling findes i Det kongelige Biblioteks Arkiv (Journalsager, ældre Række Nr. 114^b). – ²⁾ Koncepten til Jon Erichsens „Nota“: Journalsager, ældre Række Nr. 114^k. – ³⁾ Schlegels Brev til Guldberg: Journalsager, ældre Række Nr. 114^b. – ⁴⁾ Schlegels Brev til Guldberg: Journalsager, ældre Række Nr. 115. – ⁵⁾ Schlegels Brev til Guldberg: Journalsager, ældre Række Nr. 116. – ⁶⁾ Instruksen er trykt i Chr. Bruuns Skrift „Paa Hundrede-Aarsdagen efter at Det store kongelige Bibliotek blev erklæret for at være et offentligt Bibliothek.“ Kbh. 1893, S. XIV–XXXI. Hans Formodning om, at Moldenhawer har affattet Instruksen, se S. IX–X. – ⁷⁾ F. C. Matthiesen: „Fortegnelse over Sorø Skoles fysiske Samling“. Sorø 1906, s. III–X. – ⁸⁾ Om Hauchs Virksomhed i Selskabet se Asger Lomholt: „Det kongelige danske Videnskabernes Selskab 1742–1942. Samlinger til Selskabets Historie“ I–II. Kbh. 1943–50. – ⁹⁾ Om Hauchs Virksomhed indenfor Museums-væsenet se Otto Andrup: „Den kgl. Samling paa Rosenborg gennem hundrede Aar“. I. Kbh. 1933. – ¹⁰⁾ Se herom Victor Hermansens Afhandling i „Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie“ 3. Række, Bd. 21, 1931, S. 304, 308, 316. – ¹¹⁾ Udgivet af Palle Birkelund i „Nordisk tidskrift för bok- och biblioteksväsen“ 1955. Det findes som Journalsager, ældre Række Nr. 598. – ¹²⁾ En Del af Sagerne findes i Journalsager, ældre Række Nr. 596–949. – ¹³⁾ „Breve fra Hans Christian Andersen“. Udg. af C. St. A. Bille og Nikolaj Bøgh. Bd. 1. Kbh. 1878, S. 279–282. – ¹⁴⁾ Journalsager, ældre Række Nr. 608. – ¹⁵⁾ Journalsager, ældre Række Nr. 624. Se tillige E. C. Werlauff: „Historiske Efterretninger om det store kongelige Bibliothek i Kiøbenhavn“. 2. Udg. Kbh. 1844, S. 405–410. – ¹⁶⁾ Journalsager, ældre Række Nr. 924. Se tillige Svend Dahls Afhandling i „Øst og Vest. Afhandlinger tilegnede Professor Dr. phil. Arthur Christensen“. Kbh. 1945, S. 30–31. – ¹⁷⁾ Journalsager, ældre Række Nr. 633. – ¹⁸⁾ Journalsager, ældre Række Nr. 753. – ¹⁹⁾ Se C. H. Visby: „Murer-Minde over Adam Wilhelm Hauch“. Kbh. 1838. – ²⁰⁾ H. C. Ørsted: „Tale ved det kongelige Videnskabernes Selskabs Mindefest over dets Præsens Adam Wilhelm Hauch“. Kbh. 1838. Om Festen se Asger Lomholts ovennævnte Værk Bd. 1, S. 457–458. – ²¹⁾ C. Hauch: „Minder fra min Barndom og min Ungdom“. Kbh. 1867, S. 199–202.

Klichéen med Hauchs Portræt er velvilligst stillet til Raadighed af
 Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab.